Нохчийн литературин
мах хадоран г1ирсийн фонд
(10 класс)

Рог1алла		Мах хадоран г1ирсан ц1е.
1.	**Исбаьхьаллин литература.** Мамакаев М. «Зеламха» роман	Сочинени «…Сох обарг вина».
2.	Эдилов Х. «Сийлаха» поэма	Сочинени «Адамна т1ехь долу декхарш».
3.	**Исбаьхьаллин литература.** Бексултанов М. «Дахаран хин генара бердаш» повесть.	Сочинени «Нохчийн доьзалан дахарехь ден хила йеза меттиг».
4.	1амийнарг карладаккхар. Шеран талламан болх.	ТЕСТ.

Класс_____
Дешархочун Йуьззина ц1е_____
Тест-2
1.Дудаев 1абди Дудаевич вина:
А) 1900 шарахь, Йоккхачу Атаг1ахь;
Б) 1901 шарахь, Веданан к1оштан Элистанжахь;
В) 1895 шарахь, Йоккхачу Атаг1ахь;
2.Сальмурзаев Мохьмад Сальмурзаевич вина:
А) 1900 шарахь, Йоккхачу Атаг1ахь;
Б) 1901 шарахь, Веданан к1оштан Элистанжахь;
В) 1895 шарахь, Йоккхачу Атаг1ахь;
3.К1еззиг турпалхой а болуш, стеган дахарх лаьцна жимачу эпически произведенех олу:
А) дийцар;
Б) пьеса;
В) роман;
4. «Кхетаме Хьамид», «Мало-хало» дийцарийн автор ву:
А) Мохьмад Мамакаев;
Б) Мохьмад Сальмурзаев;
В) Шамсуддин Айсханов;
5.Нажаев Ахьмадан поэмин ц1е:
А) «Жа1у»;
Б) «Бешто»;
В) «К1айн котам».
6.1907-чу шарахь Теркйистерчу Лаха-Неврехь вина:
А) Шамсуддин Айсханов;
Б) Мохьмад Сальмурзаев;
В) Саь1ид Бадуев;

7.Бадуев Саь1ид-Салихь вина:
А) 1900 шарахь, Йоккхачу Атаг1ахь;
Б) 1903 шарахь, Соьлжа-г1алахь;
В) 1895 шарахь, Йоккхачу Атаг1ахь;

8. «Бешто» повестан автор:

А) Мохьмад Мамакаев;

Б) Халид Ошаев;

В) Саь1ид Бадуев;

9. «Бешто» повестан турпалхой бу:

_____**1**

0. С.Бадуевн «Ц1еран арц»:

А) дийцар;

Б) повесть;

В) роман;

11. «Ц1еран арц» т1ера коьрта турпалхой:

_____

12. «Даге» стихотворенин автор ву:

А)1аьрби Мамакаев;

Б) Халид Ошаев;

В) Саь1ид Бадуев;

13.Мамакаев 1. «Нохчийн лаьмнашкахь» поэмин коьрта турпалхой» бу:_____

_____

14. «Лийрбоцурш», «Бож-1ела», «Мохсолтин доьхна де» пьесийн автор ву:

А)1аьрби Мамакаев;

Б) Хамидов 1абдул Хьамид;

В) Саь1ид Бадуев;

15.60-80-чу шерийн йаздархой бу:_____

_____

_____

_____

Нохчийн меттан

мах хадоран г1ирсийн ФОНД
(11класс)

Рог1.	**Предметан таллам бен дакъош**	**Мах хадоран г1ирсан ц1е**
1	Синтаксис,пунктуаци,цхьалхе предложени	«Микин дахар» талламан болх.
		«Бабин беркате т1орказ» Изложени
2	Чолхе предложени	«Борз» талламан болх
3	Ма-дарра а,лач а кеъамел	«Дохкойала, нана» Изложени
4	Пунктуаци	«Бохам»талламан болх. Тест «Чолхе предложенеш».

Талламан диктант №1
Микин дахар

Генарчу Алтайн пана лаьттачу лаьмнийн сийначу хьаннаша хьулйина 1уьллу Лесное-Юрт. Оцу йуьртахь цкъа дукхе-дукха хьалха хьаннийн лохачу ц1а чохь шен дененаца вехаш 1аш вара Мика. Микин да т1ам т1ехь вийнера. Цуьнан, нохчий ц1ера бохуш, вагон т1ехь нана а кхелхинера. Хала дара оцу махкахь адамийн дахар, къаьсттина шайн махках баьхначу нохчийн а долуш. Ло диллича, т1ебог1уш некъ цахиларна, йоцачу аьхка бора цигарчу наха 1аьнна кечам. Шен итт шо бен дацахь а, Йоккхачу Бабица эса 1аьнера даккхал докъар гулдора Микас. Йуьйш, асарш деш, баьрзнаш деш, картолаш лелайора, гурахь схьайохий, ц1ийна бухахь долчу орчуйерзайора. Журавлих а олуш,чохьч1ерий долуш,хаза хьаьъна хи дара йуьртан йуккъехула лам чуьра охьадог1уш. Х1орш хьалха 1ийначу генарчу Нохчийчоьнан ламанан хих,Б1аьстах,тера дара Журавлиха,цкъа тийна,йуха зевне,хьаьъна дог1уш. Цкъа цхьаьна хенахь г1арг1улеш гуллуш хилла боху кхуьнан бердашца. Цундела тиллина хина и хаза ц1е. Оцу хица шен

хенарчу берашца хьалаоьхуш,схьадевлча ц1азамаш а,гурахь хилча мангалкомарш а,кхезарш а кхоьхьура Микас тускар чохь. Дукха гена девлча,хьуьнан к1оргехь тилалуш меттиг а йог1ура берийн. Т1аккха масийтта аг1ор шайт1анан маьхьаро д1асакхоьхьуш, тилвеллачун мохь хезара.

ХЬ.Ш.Яндарбиев (177 дош)

Т1едиллар:

1.Шолг1а предложени синтаксически талла.
2.Шолг1ачу обзацехь хьаьркаш х1иттайе.
3. Цхьалхечу предложенешна тулг1енан сиз хьакха.

Талламан болх №2

Борз

Лаьтта т1ехь акхарой, дийнаташ, сагалматаш бен ца хиллачу ширачу заманахь цхьа ч1ог1а мох баьлла хилла. Дитташ ахьадеттаделла, х1ордаш, хиш лаьтта т1ехула даьржина, лаьмнаш ахьахирцина, къематде х1оьттина хилла.

Йерриге садолу х1ума д1асайедда. Йеккъа цхьа борз йисна цу махана дуьхьал йирзина, шекйоцуш. Мера т1ера ц1оган т1е кхаччалц шен схьайаьлла ц1ока махо ловзош, хиъна 1аш хилла гила борз. Кхано, цхьа хан йаьлча, мох д1атийна,сирла малх а хьаьжна, д1ах1оьттина Латта. Йерриге садолчу х1умано, т1е а гулйелла,хеттарш дина:

- Дитташ охьадетташ, лаьтта т1ехула хиш даьржина, лаьмнаш охьахерцаш, массо а садолу х1ума шайн са дадийна йеддий-хьаьддий лелачу хенахь хьо меттах а ма ца йелира, ва борз?

Дег1а т1ера охьаледаш ц1ийн т1адамаш долуш, генна д1ахьажийна ши б1аьрг болуш, курра 1ачу барзо жоп делла:

- Сан когаш бухахь дерг сан дайн латта ду, мел къематде т1едарах, Даймоохк битина, йаха меттиг болуш йац со х1окху Лаьтта т1ехь.

Ойлане кортош а охкийна, йуьхь1ааьржа а х1иттина, бенашка д1асайахана акхарой. Борз йисна, царна т1аьхьа а хьоьжуш, шена хиллачу чевнаша дег1 а 1ийжош, кога акха йала шен кхин Даймохк а боцуш.М.Э.Бексултанов(169 дош).

1.Т1едиллар:

1. Текстера т1едерзар схьайазде.
2.1-чу предложенера къастамаш схьайазбе.
3.Текстан т1аьххьара предложени синтаксически талла.

Шеран талламан диктант №3

Бохам

Пхи шо дара моьтту суна сайн цу гурахь, 1аьнна кечйинчу алах сан вашас ц1е тесча. Тхойшиъ сирниках ловзуш вара, вовшашца уьш, лета айеш, т1екхуьйсуш, сарахь дара иза,маьрк1ажан бода къовлалуш.

Сан ваша, сол ши шо воккхахволу, т1аьххьара а, и ловзар к1орда а дина, ала т1е сирникаш кхийса х1оьттира. Аса мохь хьоькхура, саца бохуш. Ц1е эххар а марсайелира, тхойшингаи д1а а ца йайъалуш.

Тхойшиъ ведда, божалан тхов т1е а ваьлла, д1алечкъира, шипаран бист кхачалучухула хьерайаьллачу ц1аре а хьоьжуш. Йол дукха йара, арц санна, ирх а йахана, раг1у санна, йехха йоьттина. Маьхьарий дара тхойшинна хезаш, тхан да а,девежарий а,лулахой а болуш йукъахь. «Ши к1ант лаха, ши к1ант! -бохуш, мохь беттара тхан дас. –Йол йита, ши к1ант схьалаха, ваьгний хьажа ши к1ант!»

Со вилхира, мохь а баьлла, дена тхойшиъ велла моьттиний а хиъна.

И йогу ц1е а, маьхьарий а, д1асауьду нах а битина, дас тхов т1ера охьаваькхира тхойша:»велха ма велха,дукхаваха шуьшиъ,шуьшиъ дийна хилчахьана… йол-м ж1аьлеша йаахьара»,- бохуш,тхойшиъ кхеравеллий а хиъна,веларца хьеста а хьоьстуш.

М.Э. Бексултанов (169 дош)

Т1едиллар.

1.Тектера ша къаьстина къастам схьайазбе.

2.Текстера хуттургаш йоцу чолхе предложени схьалаха, цуьнан грамматически лардаш билгалйаха.

3. 3-чу абзацера ма-дарра къамелан схема х1оттайе.

Изложени

1.Бабин беркате т1орказ.

Жимачу хенахь башха иэс ца хуьлу кегийчеран гонах долчун терго йан:Даймехкан хазаллин ,къоман сийлаллин,йуьртахойн г1иллакхийн,лулахойн дикаллин,баккхийчу нехан механлин.Де кхоьлина цат хилчхьана,дуьненан исбаьхьалле кхийда дог маьрша дитича,цунах тоам беш лела бераллехь.

Цхьана хазачу б1аьстенан дийнахь ненера пурба а даьккхина,Шовда денана йолчу йахара,жимма цуьнца марзо эца. Бабина ч1ог1ат дукхайезара жима Шовда. Ша йолчу йеъна,цунна там бан г1ертара.Нанас шега ц1ахь ,йохайарна кхоьруш,ца йуьлуьйту пхьег1аш йуьлуьй тура.Мухха хьакхахь а,шен чу нуй ,горгам хьокхуьйтура.Т1аккха цо диначу г1уллакхашна,бекхамна санна,сихха нохчийн пешан ц1ергахь сискал йоттий,цуьнца йетшура молуьйтура.

Жимма луьйш-олуш 1ийначул т1аьхьа Шовдина уггар мерза хета къайле гучуйоккхура бабас.Шен даг т1е гилгаш дохуш санна,хетара йо1ана,цо шен куьйган керайукъахь масех шекаран б1елигкховдийча.Ткъа наггахь г1ожан буьххьехь долу ц1азамаш а,б1араш а лора.

Шовдина хазахетара бабин т1орказ.Цхьа хаза тайп-тайпанчу басаршца дехкина т1ехь зезагаш ,Т1етесна тир йаьккхина кечдина к1адин киса..Йо1ана моьттура бабин массо а къайле цу чохь лачкъийна йу. Шен бераллин хьекъалехьаьжжина, и къайле йу моттура цу чохь долчу дуккха а б1елигех, кампетех кхийолчу бес-бесарчу х1уманех.

Ишттa цхьана дийнахь йо1а бабица къамеле йаьллачохь хаьттира:

- Баба,гуттар а хьан т1орказ дуьйцуш ма хуьлу Зийдат,цо йоккха меттигд1алоцу бохуш.Иза ара ца доккхуьйтуш,халахета ,моьтту суна,цунна.Ахь ма олий,хьан цу чохь дуьненан меха йолу къайле йу.Зийдатца ца доькъу ахь,соьца санна,цу чуьра хьайн мерза б1елигаш а,кампеташ а?

И хаттар хезча, баба доггах йелайелира.Цул т1аьхьа Шовда куьг лаьцна меллаша т1рказна т1ейигира цо.Цунна тоьхна долу дог1а схьа а даьстина,хьалайехира цу чуьра дуккха а х1уманаш.Амма йоь1ан б1аьрг ца кхийтира ша сатуьйсучух.Цкъа лерина д1ахьарчийна тиша бедарш схьайаьстира бабас.

-Х1ара сан деден Хьаьжин ц1а воьдуш т1ехь хилла духар ду.Кху духаранйозалла йийцина ца йаллал йеза йу.Оцу хенахь Хьаьжин –ц1а г1аш боьлхуранах.Сан дедена дуккха халонаш т1е1иттайелла некъан бохаллехь.Халонашца цхьаьна тишдала доладелла хилла духар. Амма ша ц1авирзича,шена гучувала веанчу стагана и т1ехь долуш маракхеташ хилла иза,хийла цига кхача сатесначу стеган ког а,б1аьрг а ца кхаьчначу йезачу меттигашкахь шена т1ехь д1а а,схьа а лелина духар ду бохуш.Цуьнан дозаллина тхан денанас х1ара массарна а гучохь кхозуш латтадора,_дийцира цо.

Т1аккха т1етуьйхира :

-Х1ара,сан ненанана Кулсум маре йоьдуш ,цунна т1ехь хилла г1абали а,цу йукъах дихкина хилла долу доьхка а ду.

Кхин а цхьацца шира,шен дагна хьоме х1уманаш гайтира бабас йо1ана.

-Шовда,х1ара йукх Бабин йенрриг къайле,_дегочу озаца элира йоккхачу стага.

Ш.Х.Дашаева (404 дош).

1.Бераллин хан.
2.Шовда денана йолчу йахар.
3.Бабин т1орказ.
4.Шовдин хаттар
5.Бабин къайле.
Изложени
2.Дохкойала, нана

Бер д1а а дижийна,нана д1айахна.Мел шек доцуш 1уьллу иза мерзачу набарх.

Там хир барий- техьа цунна нана йоцчу кхечуьнгара?Х1ан-х1а.Иза цуьнан нана йу:дуьненан марзо,б1аьрган серло,деган йовхо.Иштта беран марзонах йоьллачу нанна а синтем ца хуьлу,бер дуьзна а,доладелла а ца хилча,Мосазза мерзачу набарх йуьйлуш,шен шен г1ийлачу узамца охьадижийна цо иза. Нагахь и сиркх о хилча,г1айг1анах кийра бузий,ойланна г1елло нана.Дагардолийтехьа нанна бер цкъа а?Х1ан-х1а.Иза дицдина цхьа минот а цайоьду цуьнан. Ша мел сиха, йуькъачу г1овг1анашкахь йалларх, беран аз кхочу ненан лере, мел генахь хьларх.

И шен бер д1а а тесна, лелалур йаритехьа нана? Мичара! Берахь ца йала пхьид йиъна, боху, нанас. Иза нийса ду. Бер-ненан сих са хуттуш, дагца дог нисдеш, б1аьр-нуьрца нур кхоллалуш, цуьнан ц1ийх схадаьлла ма ду. Шен дег1ан са а берал мерза хир дац нанна. Нанна бер хаза г1ан санна деза ду. Идоккха хиларе сатуьйсуш, багара церг ларйеш, ткъа дуьххьара и карийча, мел хаза кхаъ кхочу нене.

-Алахь, сан хазаниг, - бохуш, доьлучу дагца нанас берана 1амабо шен х1а. Нана, беро ша дуьххьара дуьненчу долуш, шена хуучу маттахь шега г1одехнарг йу. Цундела нанна беран марзо йоккха йу дуьненан массо исбаьхьаллел.

Иштта деза бер дижийна нана д1айаханакх. Х1ун ду нанас лелориг?

Майрачунна оьг1азйахарх, х1ун къуьйсу ахьа бераца? Хаалахь: хьан оьг1азаллех берриге бохам берана хьулий. Шен дег1а куьг кхаччалц, декъаза де лелош, ша х1ума хаъал хилча «нана» боху дош дицделла, хьуна т1едан даго ца дуьтуш, лелар ду хьуна иза. Ткъа къа дац цуьнан, дуьненахь нана боху дош ала йиш йоцуш кхиа доьлча?

Диц ма де, бер д1а а дижийна. Хьо д1айаха хьалаг1оттуш, беран ц1аьххьана мохь баьлла, цо хьайх катохар.

-Хьох йаьлла 1елур йуйтехьа –бохуш, ахь йаьхначу обанийн тачах1инца а данза ду беран йуьхьа т1ера.

Дохкойала, нана, хьайн бер самадалале. Мел холчах1уттур ду иза, ша самадаьлча, хьо йуххехь ца гахь.

Къа ца хета хьуна,чохь йуй д1асаахьоьжуж,хьоькхучу маьхьарца массо орцахваькккхина хьа т1ейалар доьлхушхолчух1утту долчу цунах.

Дохкойалашен г1енах,самаххьо лоьхуш,синтем байна хьийза долчу цу хьайн берах къа къа хьаьрчирий-техьа хьох.

Дохкойала,нана,хьайн дилхан дог дашадай,къинхетам,безам цунна чохь гулбай;хьайн дахарехь ахь дендолчу массо а диканал, и самадалале,хьо цунна гар ду.

Дитахь,х1ай эшац,ца къийсича мега дерш,царах хьуна йа нахана цуьрриг хила пайда бац,нагахь да-нана дезна,уьш ахь лийринехь,хьо йезийта хаалахь ,хьайн жимачу киранна.

Дохкойала сихха берех ма къаста!

1.У.Юсупова (408 дош).

Хьесап:

1.Бер дижийн ,д1айахна нана.

2.Нанна бер ч1ог1а деза ду.

3.Д1айаккха оьг1азло хьайн дагчуьра,х1ай, къинхетаме нана!

4.Хьайн жимачу бераш дуьхьа дохкойала,нана!

Тесаш

Тест № 1 (1- ра вариант)

1.Предложени олу:

1. рог1ехь д1айаздинчу дешнех;
2. ойланан а,къамелан а уггар цхьалхечу декъах;
3. йозанехьвовшахкхеттачу дешнех.
4. дешнийн цхьаьнакхетарехь.

2.Дешнашна йуккъе уьйр а тосуш,дешнаш хийцалучу декъах олу:

1.суффикс; 2.чаккхе; 3.лард; 4.дешхьалхе.

3.Варийлахь(1) дукха (2) нуй (3) шайн Бабин не1ара т1ехьарниг ма балахь (4) и (5) суна бекъар бу хьуна.

Х1окху предложенехь ц1оьмалгаш йахкаран нийса вариант къастайе:

1. 1,2,4. 2.2,4,5. 3.1,3,4,5, 4. 1,2,3,4.

4.Дуккха а адамаш, къаьсттина бераш, ч1ог1а хазахеташ хьуьйсура хьаьхкинчу говрашка. Х

1окху предложенера билгалдаьхна дешнаш ду:

1.Шакъаьстина цуххедиллар;

2.Даьржина т1едерзар;

3.Йукъадало дешнаш;

4.Латтаман дурс.

5.Нохчийн маттахь легар къастадо:

1.Доланиг дожаран чаккхенца;

2. Коьчалниг дожаран чаккхенца;

3. Дийриг дожаран чаккхенца;

4. Хотталург дожаран чаккхенца;

6.Доцца аьлча экскурси дика чекхйелира.Х1окху предложенера доцца аьлча бохург:
1.йукъадало дош ду; 2.хуттург
йу; 3.даран суьртан латтам; 4.шакъаьстина меже.
7.Х1ара дешнаш антонимаш дац.
1.йахь- хьаг1;
2.ирс – докъазалла;
3.буьйр-омра;
4.комаьрша- пис.
8.Орфографи олу:
1.меттан дерриге а дешнех;
2.дешнийн нийсайаздар
1амочу бакъонех; 3.йозанехь сацаран
хьаьркаш х1итторан бакъонех; 4.меттиган маттах.
9.Дешан х1оттаман дакъош:
1.подлежащи,сказуеми,къастам;
2.ц1ердош,билгалдош,куцдош;
3.орам,чаккхе,дешхьалхе,суффикс,лард;
4.айдардош,дешт1аьхье,дакъалг,хуттург.
10.Терахьдешнаш хуьлу:
1.цхьалхе,чолхе,х1оттаман; 2. мухаллин,доладерзоран;
3.йаххьийн
,къастамза,гайтаран;
4.берта,бертаза.
11.Дацаран дакъалг <u>ца</u> деепричастица йаздо:
1.даима цхьаьна;
2.даима къаьстина;
3.цхьаьна а,къаьстина а; 4.дефис ца.
12. **Дуьххьарлера нохчийн абат («Нохчийн джуз ду х1ара») х1оттийнарг вара:**
1.Досов Къеда; 2.Эльдарханов Таьштамар;
3.Ошаев Халид; 4.Солтаханов Эльбек.

13. **Латтаман дурс ду х1окху предложенехь:**
1.Селхана,иссалг1ачу ноябрехь,г1урбанан хьалхара де дара.
2.Карина,ненан цхьаъбен йоцу йо1,ч1ог1а кайина йара.
3.Кхин охьа а ца лахлуш, къамеле йелира зуда.
4.Цуьнан да.1илманча,дика вевзаш вара Нохчийчохь.
14.Сахиллалцшен хазачу эшаршца иза новкъайоккху зарзаро.
Х1окху предложенин грамматически лард йу:
1.иза новкъайоккху;
2.новкъайоккху зарзаро;
3.эшаршца новкъайоккху;
4.новкъайоккху.

15.Чолхе предложен иолу:

1.шина йа масех цхьалхечупредложених лаьттачух;

2.йеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;

3. кхаа йа масех цхьалхечупредложених лаьттачух;

4.пхеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		«5»	«4»	«3»	«2»
2	2	1	1	2	1	3	2	3	1	2	1	4	2	1		13-15	10-12	7-9	1-6

Тест № 1 (2- ра вариант)

1.Предложенино гойту:

1.адамаша ден къамел;

2.адамийн кхочушхилла йаьлла ойла;

3.вовшашца уьйр йолушцхьаьнакхетта дешнаш;

4.дщешнийн фразеологически цхьаьнакхетарш.

2.Дешан х1оттаман дакъошду:

1.подлежащи,сказуеми,къастам;

2.ц1ердош,билгалдош,куцдош;

3.орам,чаккхе,дешхьалхе,суффикс,лард;

4.айдардош,дешт1аьхье,дакъалг,хуттург.

3. **Доцца аьлча экскурси дика чекхйелира.Х1окху предложенера доцца аьлча бохург:**

1.йукъадало дош ду; 2.хуттург йу; 3.даран суьртан латтам; 4.шакъаьстина меже.4.

4.Подлежащи хуьлу

1.лааме,лаамаза; 2.грамматически,логически:

3.мухаллин,меттиган; 4.берта,бертаза.

5.Лексика бохучу декъа йукъа ца йог1у:

1.лексикологи; 2.семасиологи;

3.лексикографи; 4.орфографи.

6.Х1ара предложени йукъара- йуьхьан йу:

1.Б1аьстенан мохо бешара г1аш лестадора.

2.Нехан динара хотталахь вуссу.

3.Селхана рег1ахь дог1а деара.

4.Арахь шелйелла.

7.1уьйренна кхетттачу малхочехка башийра буткъа ша.

Х1окху предложенехь грамматически лард йу:

1.башийра ша; 2.кхеттачу малхо;

3.малхо башийра; 4.чехка башийра ша.

8.Кхушара къаьсттина хьийкъинера муьргаш.

Х1окху предложенехь **къаьсттина** боху дош:

1.латтам бу; 2.къастам бу; 3.кхачам бу; 4.цхьа меже йац.

9.Х1ара дешнаш синонимаш ду:

1.стигал-латта; 2.гоьза-гарс;

3.токхо-йакхо; 4.дахар-1ожалла.

10.Хьоме дешархой,шаьш дуьненчохь дехаш мел ду,мехкан а, халкъан а сий ларделаш.

Х1окху предложенехь хьоме дешархой:

1.даьржина т1едерзар ду;

2.латтаман дурс ду;

3.предложенин шакъаьстина меженаш йу;

4. йукъадало дешнаш ду.

11.Массо а машарна ваха веза бохуш,закон дукх вайн мехкан.

Х1окху предложенера т1етуху предложений йу:

1.бахьанин;

2.бехкаман;

3.къастаман;

4.кхачаман.

12. Оцу минотехь йай-й шок туьйхира? Мохьмад луьйчура сецира.

Х1окху предложенехь:

1.ц1оьмалг йилла йеза;

2.тире йилла йеза;

3.т1адам билла беза;

4.шит1адам билла беза.

13.Хоийла хьуна (1) мел хала бакъо а (2) нагахь (3) кхоччуш (4) дика хьо цунах кхеташ хуьлий (5) хьайга нийса а (6) кхетош а (7) йийцалур йуй.

Х1окху предложенехь ц1оьмалгаш йахкаран нийса вариант къастайе:

1. 2,3,5,6.
2. 1,3,5,6,7.
3. 1,2,3,4,5,6.
4. 1,2,5,6.

14. Тешам? иза къонахчун коьрта амал йу. Мотт? иза массо х1уманан а бух бу.

Х1окху предлженешкахь:

1. ц1оьмалг йилла еза;
2. т1адам билла беза;
3. тире йилла йеза;
4. шит1адам билла беза.

15. Х1инца вайн йолу алфавит т1еэцна:

1. 1908 шарахь;
2. 1918 шарахь;
3. 1927 шарахь;
4. 1938 шарахь.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		«5»	«4»	«3»	«2»
2	3	1	2	4	2	3	1	2	1	3	2	4	3	4		13-15	10-12	7-9	1-6

Тест № 1 (3-г1а вариант)

1. **Предложени олу:**
2. рог1ехь д1айаздинчу дешнех;
3. ойланан а, къамелан а уггар цхьалхечу декъах;
4. йозанехь вовшахкхеттачу дешнех;
5. дешнийн цхьаьнакхетарех.

2. **Дошамаш х1иттор 1амочу лексикологин декъах олу:**
3. Этимологи;
4. Лексикографи;
5. Семасиологи;
6. Диалектологи.

3. **1аьрбийн маттара т1еэцна дешнаш лела:**
4. 3-чу классехь;
5. 5-чу классехь;
6. 2-чу классехь;
7. 4-чу классехь.

4. **Интонологи ц1е йолу дакъа йукъадог1у:**
5. фонетикана;
6. морфологина;
7. синтаксина;
8. пунктуацина.

5. **Дешнашна йуккъе уьйр а тосуш,дешан хийцалучу декъах олу:**
6. суффикс;
7. чаккхе;
8. лард;
9. дешхьалхье.

6.Дошкхоллар хуьлу:
1. нийса,дукханеха;
2. берта,бертаза;
3. схьадаьлла,схьадалаза;
4.чолхе,цхьалхе.

7. Шолг1ачу легарна йукъадог1у:
1.лач дожаршкахь –чу чаккхе йолу билгалдешнаш;
2.лааме мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш;
3.доланиг дожарх хилла лаамаза билгалдешнаш.

8. Чолхе предложенеш хуьлу:
1. чолхе-цхьаьнакхетта,чолхе-карара,хуттургаш йоцучолхе;
2. т1етуху, коьрта, коьртаза;
3. йуьхьан, йуьззина, ц1еран;
4. дийцаран,хаттаран, айдаран.

9. Доцца аьлча,экчкурси дика чекхйелира.
Х1окху предложенера **доцца аьлча бохург:**
1.йукъадолу дош ду;
2.хуттург йу;
3.даран суьртан латтам бу;
4.шакъаьстина меже йу.
10. Х1ара предложени т1едожаран йу:
1. Шийла йара тахана арахь.

2. Ма сиха д1аделикх х1ара де!
3. Ц1ахь бан белла болх кхочушбе.
4. Хьо вог1ий соьца?

11. Х1окху предложенера ц1ерметдош йукъаметтигаллин ду:

1. Иза мила ву?
2. Цо хьаьнга дийцира цунах лаьцна?
3.Ткъа со мича ваха веза?
4.Суна-м ца хаьа, иза мила ву.

12.Чолхе предложен иолу:

1.шина йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;
2.йеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух:
3.кхаайа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;
4пхеа йа масех цхьалхечу предложених лаьттачух;.

13.Х1окху хандешнаша хьалха йахана хан гойту.

1. Вицвелла,хьагйелла ,ладег1на;
2. Дагаихнера,баьхнера,хьагйеллера;
3. Дийци,ладуьйг1и,вицви;4.ладуг1ура,вицлора,хьаглора.

14.Спряжени олу:

1. Ц1ердош дожаршца хийцадаларх;
2. Ц1ерметдош йаххьашца хийцадаларх;
3. Хандош терахьашций,хенашций,классашций,
саттамашций хийцадаларх;
4. Билгалдешан даржашца хийцадаларх.

15.Дуьххьарлера нохчийн аббат(«Нохчийн джуз ду х1ара») х1оттийнарг вара:

1.Досов Къеда; 2.Эльдарханов Таьштамар;
3.Ошаев Халид; 4.Солтаханов Эльбек.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		«5»	«4»	«3»	«2»
2	2	4	1	3	1	2	1	1	3	4	1	2	3	1		13.15	10-12	7-9	1-6

Тест №1 (4-г1а вариант)

1.Предложенино гойту:

1.адамаш ден къамел;
2.адамийн кхочушхилла йаьлла ойла;
3.вовшашца уьйр йолуш цхьаьнакхетта дешнаш;
4.дешнийн фразеологически цхьаьнакхетарш.

2.Х1ара предложени чолхе-карара йу:

1.Ид1абоьду некъ стенга боьдуш бу,дийцахьа суна.
2.Х1инца,суна хаьа,мало йан мегар дац.
3.Кхин охьа а ца лахлуш, къамеле йелира зуда.
4.Малх хьаьжнера,делахьа йовхо к1езиг йара.

3.Х1ара дешнаш дакъалгаш ду.

1.ткъа,делахь а,йа,х1етте а;
2.чу,т1ехь,к1ел,уллохь;
3.чул,х1ета,ур-атталла,мел;

4.маржа-1а1,1алелай,жолам-йа1,гап-гип-гап.

4.Кху предложенера т1ехь боху дош ч1аг1даран дакъалг ду:

1.Тхан хьехархо а т1ех, дерриге а экскурсе дахара;

2.Поднара т1ехь 1уьллура г1ора эшна к1ант;

3.Цу суьртанш т1ехь цунна вевзира шен да;

4.Бешарчу дитташ т1ехь дека олзазарш.

5.Х1ара преложени т1едожоран йу:

1.Шийла йара тахана арахь.

2.Ма сиха д1аделикх х1ара де!

3.Ц1ахь бан белла болх кхочушбе.

4.Хьо вог1ий соьца?

6.Х1окху предложенера сказуеми хандешан х1оттаман ду:

1.Г1иллакхий,оьздангаллий йиший,ваший ду

.2.Суна школехь дешат лаьа.

3.Дешар-серло,цадешар- бода.

4.К1антана йеза шен нана.

7.Нехан шуьнехь къонах а верстар вац,нехан хьаьвди т1ехь дин а берстар бац.

1.Х1ара предложени йу:

1.чолхе-карара;

2.хуттургаш йоцу чолхе;

3.чолхе-цхьаьнакхетта;

4.цхьалхе,цхьанатайпанчу меженашца.

8.Латтаман дурс ду х1окху предложенехь:

1.Селхана,иссалг1ачу ноябрехь,г1урбанан хьалхара де дара.

2.Карина,ненан цхьаъбен йоцу йо1,ч1ог1а кайина йара.

3.Кхин охьа а ца лахлуш, къамеле йелира зуда.

4.Цуьнан да.1илманча,дика вевзаш вара Нохчийчохь.

9.Дешан х1оттаман дакъошду:

1.подлежащи,сказуеми,къастам;

2.ц1ердош,билгалдош,куцдош;

3.орам,чаккхе,дешхьалхе,суффикс,лард;

4.айдардош,дешт1аьхье,дакъалг,хуттург.

10.Кху предложенера къастамаш цхьанатайпана бац:

1.уьш дара керла,ховха,хаза зезагаш.

2.К1анта деара ц1ен.можа зезагаш.

3.Г1опана гонаха йара лекха аннийн керт.

4.Керт мел йу д1асакхийсина йара аннийн ,эчиган,ангалин гергаш.

11. Схьагарехь,шеко йоццуш,тешна а, хетарехь бохучу йукъадалочу дешнийн маь1на ду:

1. Рог1алла йа уьйр-йукъаметтиг гойтуш;

2.тайп-тайпанчу кепара дог тешна хилар гойтуш;

3.тайп-тайпана хаамаш,синхаамаш гойтуш;

4.хаам хьаьнгара хуьлу гойтуш.

12.Варийлахь(1) Дука(2) нуй 93) шайн Бабин не1ара т1ехьарниг ма балахь(4) и (5) суна бевзар бу хьуна.

1.1,2,4. 3.1,2,4,5.

2.2,4,5. 4.1,2,3,4.

13.Чолхе-карара предложен иолу:

1.цхьабосса бакъо йолуш цхьаьнакхеттачу цхьалхечу предложених лаьттачух:

2.Кхеторан меженаш шена чохь йолчу предложених;
3.цхьанатайпана йа шакъаьстина меженаш шена чохь йолчу предложених;
4.коьртачу а,т1етухучу а предложенех лаьттачух.

14.Йа цхьанна совг1атана йелира цо и говр,йа къуша лачкъийна иза.

Х1ара предложений у:
1. Цхьалхе,цхьанатайпанчу меженашца;
3.хуттургаш йоцу чолхе; 2.чолх-карара;

4.чолхе-цхьаьнакхетта.

15.Т1аккха Зараана хааделира цуьнан беснеш т1ехула (охь)1ийдало т1адамаш.

Х1океху предложенера охьа:
1. дешт1аьхье йу,къаьстина а йазйо;
2.дешхьалхе йу,цхьаьна айазйо;
3.дешхьалхе йук къаьстина а йазйо;
4. Йа дешт1аьхье а,йа дешхьалхе айац.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		«5»	«4»	«3»	«2»
2	1	3	1	3	2	3	1	3	3	2	1	4	4	2		13-15	10-12	7-9	1-6

Нохчийн литературин
мах хадоран г1ирсийн фонд
(11 класс)

Рог1алла	Предметан таллам бен дакъа	Мах хадоран г1ирсан ц1е
1	Айдамиров А.1. 2Йеха буьйсанаш» роман	«Йеха буьйсанаш» романехь къинхьегаман халкъийн векалийн васташ» **сочинени**
2.	Сулейманов Ахьмадан кхолларалла.	«Сулейманов Ахьмадан лирика» **сочинени.**
3.	Бексултанов АМ.Э. «Корталин хонтоти»дийцар	Бексултанов АМ.Э. «Корталин хонтоти дийцарехь коьртачу турпалхочун васт» **сочинени**
4.	Ненан васт	«Нохчийн йаздархойн говзаршкахь ненан васт»**сочинени**
5.	1амийнарг т1еч1аг1дар.	Шина вареантехь тест.

Тест № 1 (1-ра вариант)

1.Вайн шовданаша, йарташа, ирзушка, гунаша, лаьмнаша, 1аннаша, даккъаша, боьраша х1ун боху хьоьжуш,уьш толлуш,Даймехкан паспорт де шву ша , бохуш, топономи йазйинарг ву:

1.Мамакаев Мохьмад;
2.Сулейманов Ахьмад;
3.Айдамиров Абузар;
4.Ошаев Халид.

2. Произведенин жанраш къастайе (повесть,поэма,…):

1. «Маца девза доттаг1алла» _____
2. «Александр Чеченский» _____
3. «Кхетаме Хьамид» _____
4. «Нохчийн лаьмнашкахь» _____
5. «Бож-1ела» _____

3. **Лойша суна шийла шовда, Амма ц1ена шовда ло! Адмийн дегнаш, чуьра мекха Д1айаькккхина, ц1андийр ду.**

Х1окху байтан автор ву: 1.Сулейманов Ахьмад; 2.Нажаев Ахьмад; 3.Айс ханов Шамсуддин; 4.Бадуев Саь1ид-Салихь.

4. «Йеха буьйсанаш» романехь оьрсийн эскарехь эпсар лаьттина турпалхо:

1.Аьрзу;
2.Маккхал;
3.Хорт1а;
4.Берса.

5. «Цу вайн раьг1нашкахь цхьа сурт ду х1уттуш, дарц дала кечделлачу хенахь (дукха хьолахь 1а дулучу муьрашкахь): мох а болий, аьрцнаш уг1а дуьйлало, берзалой санна…»

Х1окху дешнийн автор ву: 1.Хамидов 1абдул-Хьамид;
2.Сулейманов Ахьмад;
3.Гадаев Мохьмад-Салахь; 4.Бадуев Саь1ид-Салихь.

6. Цхьана шарахь дуьнен т1е а бевлла,цхьана шарахь дуьнен т1ера д1а а бевлла йаздархой билгалбаха:

1.Арсанов Саь1ид-Бей, 3.Ошаев

Халид,

Мамакаев Мохьмад; Исаева Марьям; 2.Ахматова Раиса, 4.Арсанукаев Шайхи, Гацаев Саь1ид; Рашидов Шаид.

7.Х1ара турпалхой шайн-шайн произведенешка нисбе.

1. Аружа _____ «Зеламха».
2. Арсби _____ «Нохчийн лаьмнашкахь».
3.Селехьат _____ «Бож-1ела».
4. З1ока _____ «Маца девза доттаг1алла».
5. Майма _____ «Сийлаха».

8. «Наггахь, сайн сагатделча», «1аьржа б1аьрг», «Хьалхара Парта» произведенийн автор ву:

1.Айдамиров Абузар; 3.Мамакаев Мохьмад; 2.Бексултанов Муса; 4.Ахмадов Муса.

9. «Мохьмад-Салахь санна верг эзар шарахь цхьаъ бен ца вог1у х1окху Лаьтта т1е. Мохьмад-Салахь кеста вог1ур вац. Г1еххьа заманаш оьшу иштта цхьа Мохьиад-Салахь кхолла». Х1окху дешнийн автор ву:

1.Саидов Билал; 2.Сулаев Мохьмад; 3.Сулейманов Ахьмад; 4.Ахмадов Муса.

10. *Аьрзу, Васал, 1аьлбаг.*

Х1ара турпалхой лахарчу произведени т1ера бу:

1. «Лийрбоцурш»; 3. «Лаьмнаш ца диццдо»; 2. «Еха буьйсанаш»; 4. «Маца девза доттаг1алла».

11. Нохчийн поэтессин Ахматова Раисин автобиографически поэмин ц1е ю:

1. «Даймахке сатийсар»; 3. «Ненаца дина къамел»;
2. «Дагалецамаш»; 4. «Дагалецамийн новкъа».

12. Айдамиров Абузаран *«Йеха буьйсанаш»* романехь нохчийн халкъо муьлхачу б1ешарахь паччхьан 1едалан коллониальни политикина дуьхьал латтийна къийсам гойту?

1.XIX б1ешарахь; 3.XVIII б1ешарахь; 2. XXIб1ешарахь; 4.XX б1ешарахь.

13. «Даймахке сатийсар»,»Ц1ен Берд»,»Дарта».

Х1окху стихотворенийн автор ву:

1.Сулейманов Ахьмад; 2.Гадаев Мохьмад;
3. Айсханов Шамсудди; 4.Бадуев Саь1ид-Салахь.

14.Йаздархо,поэт,1илманча ваьхна 1909-1972 шерашкахь.Дуьнен т1ехь ваха доьг1на хиллачу 63 шарах 30 шо гергга набахтешкахь текхна цо. Мила ву и:

1.Ошаев Халид; 2.Арсанов Саь1ид-Бей;
3.Мамакаев Мохьмад; 4.Гадаев Мохьмад-Салахь.

15.исбаьхьаллин произведени т1ехь адамийн амалш а,дахар а гайтаран кепах олу:

1.метафора; 2. Дустар;

3.персонаж; 4. Васт.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		«5»	«4»	«3»	«2»
2		1	4	3	3		2	3	2	4	1	2	4	4		13-15	10-12	7-9	1-6

Дог1а

2. 1.«Маца девза доттаг1алла» - роман. 2.«Александр Чеченский» - повесть. 3.«Кхетаме Хьамид» - дийцар. 4.«Нохчийн лаьмнашкахь» - поэма. 5.«Бож-1ела» - комеди.

7. 1.Аружа – «Сийлаха». 2.Арсби – «Маца девза доттаг1алла». 3. Селехьат – «Нохчийн лаьмнашкахь». 4. 31ока – «Зеламха». 5. Майма – «Бож-1ела».

Тест № 1 (2-г1а вариант)

1.Исбаьхьаллин произведенешкахь адамийн амалш а, дахар а гайтаран кеп йу: 1.автограф; 3.жанр; 2.васт; 4.тема.

2.Мохьмад-Салахь санна верг эзар шарахь цхьаъ бен ца вог1у х1окху Лаьтта т1е. Мохьмад-Салахь кеста вог1ур вац. Г1еххьа заманаш оьшу иштта цхьа Мохьмад-Салахь кхолла». Х1окху дешнийн автор ву: 1.Саидов Билал; 3.Сулейманов Ахьмад; 2.Сулаев Мохьмад; 4.Ахмадов Муса.

3.Нохчийн поэзехь дуьххьара г1улчаш йаха волавелла: 1.Саидов Билал; 3.Мамакаев 1аьрби; 2.Ошаев Халид; 4.Дудаев 1абди.

4.Нохчийн дуьххьарлера прозаик ву: 1.Дудаев 1абди; 3.Сальмурзаев Мохьмад; 2.Ошаев Халид; 4.Нажаев Ахьмад.

5.Нохчийн литературехь халкъан иэсана ч1ог1а т1е1аткъам бина йолу роман йу:

1. «Йеха буьйсанаш»; 3. «Товсолта ломара д1авоьду»;
2. «Дарц»; 4. «Зеламха».

6. *«Ирсан орам»* ц1е йолчу романан коьрта турпалхой бу: 1. Акаев Руслан, Васса; 2. Сийлаха, Ибрах1им;
3.Зовра, Заби1ат; 4. Зеламха, Бици.

7. *«Зеламха»* ц1е йолчу романехь дов доладелира:

1.ахча къеввсина; 2.зезаг къевсина;
3.латта къевсина; 4.дош-даше даларна.

8. Х1ара турпалхой шайн-шайн произведенешка нисбе.

1.Васал _____ «Лаьмнел лекха».
2.Алымкхан _____ «1аьржа б1аьрг». 3.Жеми1ат _____ «Дерачу кхолламан кхел».
4.Резет _____ «Аружа». 5.Г1ойсум _____ «Йеха буьйсанаш».

9.Дахарера г1уллакхаш гойтуш,билггалволчу стагах дуьйцуш йолу жима эпически произведени йу:

1.очерк; 3.поэма; 2.дий цар; 4.новелла.

10.Произведенин жанраш къастайе (повесть, поэма, …): 1.«Йеха буьйсанаш» _____
2. «Аружа» _____
3. «1аьржа б1аьрг» _____ 4. «Батто сагатдо» _____
5. «Зингаттийн барз а ма бохабелаш» _____

11. *«Даймохк»* ц1е а йолуш, нохчийн дуьххьарлера газет арадаьлла:

1. 23.02.1923; 3.15.06.1934; 2.18.03.1925; 4.12.08.1990.

12.Халъан барта кхолларалла толлуш волчу 1илманчех олу:

1.фольклорист; 2.1илманча; 3.яздархо; 4.талламхо.

13.Мамакаев Мохьмадан «Ц1ий хуьйдина лаьмнаш» поэма зорбанера арайаьлла:

1.1936 шарахь;
2.1928 шарахь;
3.1930 шарахь; 4.1924 шарахь.

14.Нохчийн литературехь дуьххьара поэма йазйинарг ву: 1.Дудаев 1абди; 2.Мамакаев Мохьмад;
3.Сулаев Мохьмад; 4.Саидов Билал.

15.Произведени д1айолалуш далийначу, цуьнан коьрта маь1на шайца гучудолучу говзачу дешнех … олу: 1.долор; 2.кица; 3.эпиграф; 4.эпитет.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		«5»	«4»	«3»	«2»
2	3	4	3	1	1	2	-	1	-	4	1	2	2	3		13-15	10-12	7-9	1-6

Дог1а

8.1.Васал – «Йеха буьйсанаш». 2.Рез ет – «1аьржа б1аьрг». 3.Жеми1ат – «Дерачу кхолламан кхел». 4.Алымкхан – «Аружа». 5.Г1ойсум – «Лаьмнел а лекха».

10.1. «Йеха буьйсанаш» - роман. 2. «Аружа» - поэма.

3. «1аьржа б1аьрг» - дийцар. 4. «Батто сагатдо» - стихотворени. 5. «Зингатийн барз а ма бохабелаш» - повесть.